

AZ ÖNÁLLÓ KERESKEDELMI ÜGYNÖKI SZERZŐDÉS MEGÚJULÓSZABÁLYAI–AKÖZVETÍTŐISZERZŐDÉS AZ ÚJ POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVBEN

BALOG BALÁZS
doktorandusz (SZTE ÁJTK)

1. Szabályozási háttér

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 67. § g) pontja értelmében az új Polgári Törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.) hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszítette a magyar kereskedelmi képviselői jogot először egységes törvényben szabályozó, az önálló kereskedelmi ügynöki szerződésről szóló 2000. évi CXVII. törvény (a továbbiakban: ÖkÜtv.). Ennek oka az, hogy a Ptk. rekodifikálásával kodifikációs és jogalkotói döntés nyomán a vonatkozó joganyag bekerült a magánjogi kódexbe. A szerződéstípusra vonatkozó szabályok ezúttal közvetítői szerződés elnevezéssel kerültek újraszabályozásra, amely megújult szabályanyagot a kodifikátorok a Kötelmi jogi könyv megbízási típusú szerződések körében helyeztek el – a megbízási és bizományosi szerződést követően, a szállítmányozási és bizalmi vagyongazdálkodási szerződéseket megelőzően.¹ Ezzel a jogalkotó által megerősített kodifikátori döntéssel a szerződéstípus Polgári törvénykönyvön kívül, törvényi szinten kodifikált atipikus szerződésből *tipikus szerződéssé* vált.

A kodifikátorok azonban nem csak egyszerűen a Ptk.-ba helyezték át az ÖkÜtv. szabályanyagát és nevezték át a szerződéstípust, hanem nyugat-európai minták alapján² újragondolták a közvetítői szerződés *két markánsan elkülönülő típusát*,

¹ Ptk. 6:288–301. §§

² Lásd PAJOR-BYTOMSKI Magdalena: Az üzletszerzői és ügynöki jog Ptk.-Tervezetből való kiiktatásának okairól és következményeiről. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2008/4. 24.

és eszerint újították meg a szerződéstípus szabályait. Tekintettel arra, hogy a Ptk. nem tartalmazza a közvetítőt megillető jutalékra vonatkozó Ökültv.-beli szabályokat, a Ptké. 66. § (1) bekezdés h) pontja felhatalmazta a Kormányt, hogy rendeletben határozza meg a közvetítőnek járó díjazás körében a jutalék számításának módját, a jutalékköteles ügyleteket, a külön jutalékra jogosító szolgáltatásokat, a jutalék megfizetésének (visszafizetésének) feltételeit és a jutalékkal való elszámolás módját (az elszámolással kapcsolatos jogokat és kötelezettségeket).³ A szerződés szabályainak vizsgálatakor elengedhetetlennek tartjuk azok összevetését az európai jogegységesítő törekvéseket szolgáló, a tagállamok önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról szóló 86/653/EGK irányelvvel (a továbbiakban: irányelv).

Tanulmányunkban kizárólag az új szabályokat és az azokkal kapcsolatos anomáliákat kívánjuk bemutatni, a szerződéstípus pozitivistá bemutatásától eltekintünk.

2. A szerződéstípus szabályainak új viszonya a Ptk. szabályaihoz

A szerződéstípus tipikussá válásával nem csupán annak Ptk.-hoz való viszonya változott meg. Az Ökültv. szerinti önálló kereskedelmi ügynöki szerződés egyaránt lehetett *megbízási* (az ügynök a megbízója nevében és javára kötötte a szerződést) és *bizományosi* jellegű (az ügynök saját nevében és megbízója javára kötötte a szerződést). Az Ökültv. az általa nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyvet rendelte alkalmazni anélkül, hogy egyetlen konkrét szerződéstípus szabályaihoz kötötte volna az ügynöki szerződést. Ezzel szemben a közvetítői szerződés a kódexben való elhelyezéséből, továbbá a megbízási szerződés szabályaira vonatkozó utaló szabályból és a tartós közvetítői szerződés fogalmából egyértelműen kiolvasható a jogalkotói akarat, hogy a szerződéstípus szabályait a *megbízási szerződés szabályaihoz köti* (a közvetítő a megbízója nevében és javára köti a szerződést).

Álláspontunk szerint ez a jogalkotói döntés – a szerződéses, különösen a típus-szabadság miatt – nem zárja ki, hogy a jövőben bizományosi jellegű közvetítői szerződést lehessen kötni. Kérdéses azonban, hogy a bírói gyakorlat egy ilyen szerződést a közvetítői szerződés vagy a bizományosi szerződés speciális alfa-

³ 65/2014. (III.13.) Korm.rendelet a tartós közvetítői szerződés alapján a közvetítőt megillető jutalékról.

jának, avagy a két szerződés elemeit vegyítő típusegyesítő vegyes szerződésnek fogja-e minősíteni.

3. Eseti és tartós közvetítői szerződés

Az Ökútv. nyomán nem alakult ki egységes bírói gyakorlat és jogirodalmi álláspont a tekintetben, hogy az Ökútv. rendelkezéseit az eseti – egy vagy néhány szerződés megkötésére vonatkozó – kereskedelmi ügynöki szerződésre is alkalmazni kell-e. A 2/2005. PJE-ben a Legfelsőbb Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az Ökútv. rendelkezései – állandó jellegű megbízás hiányában – egyszeri vagy néhány ingatlan közvetítésére vonatkozó – eseti - kereskedelmi ügynöki megbízásra nem alkalmazhatók.⁴ Ezzel az állásponttal szemben a Csongrád Megyei Bíróság Polgári és Közigazgatási Kollégiumának 2003. évi álláspontját emeljük ki, amely szerint a tartós jellegű jogviszonyból nem következik szükségszerűen, hogy az ügynöknek több ügyletet kellene közvetítenie, tekintettel arra, hogy ingatlanközvetítés esetében irreális és életszerűtlen lenne egy megbízó vonatkozásában az, hogy ingatlanok tömeges és visszatérő adásvételére vonatkozzon a megbízás.⁵ Az állandó jelleg egy sajátos megközelítésére mutatott rá az Európai Bíróság a Poseidon-ügyben, amikor állandó jellegűnek minősítette azt a közvetítői jogviszonyt, amelyben a megbízás egyetlen, több éven keresztül meghosszabbított – hajóbérleti – szerződés megkötésére vonatkozott, ha az ügynök az egész szerződéses időszak alatt kapcsolatot tart fenn a megbízójával, és megbízatása a szerződés sorozatos meghosszabbítására vonatkozó tárgyalások lefolytatására is kiterjed.⁶

A Kormány 2002. évi Ptk. koncepciója is megfogalmazta már, hogy a megbízási szerződés körében, német minta alapján külön szerződéstípusként kerüljön

⁴ 2/2005. PJE III. pont 6. bekezdés: A gyakorlatban felmerülhet az a kérdés, hogy mikor tekinthető állandó jellegűnek az ingatlanközvetítésre vonatkozó ügynöki megbízás. Az előbbiek alapján az egyértelműen megállapítható, hogy az egyszeri vagy néhány ingatlan közvetítésére vonatkozó megbízás ilyennek nem tekinthető. Az állandóság fogalmának szempontjából pedig a tartósság, a nagyobb számú ügylet közvetítésére irányuló, vagy a hosszabb ideig tartó jogviszony csak megközelítő meghatározások. Az állandóságnak nem csupán a megkötendő ügyletek számszerűségében, vagy az ügynöki szerződés időtartamában, hanem a jogügylet jellegében kell megnyilvánulnia. Ilyen jellegre utal különösen, ha határozatlan időre, egyben meghatározatlan számú ingatlan közvetítésére, illetve viszonylag hosszabb határozott idejű, de ugyanakkor meghatározatlan számú jogügylet folyamatos közvetítésére vonatkozó ügynöki szerződést kötnek a felek.

⁵ PAPP Tekla (szerk.): *Atipikus szerződések*. Szeged, Lectum, 2011. 119–120.

⁶ C-3/04.

szabályozásra az eseti („*kereskedelmi ügynöki szerződés*”) és a tartós („*kereskedelmi képviseleti szerződés*”) közvetítői szerződés. A 2008 tavaszára elkészült Szakértői javaslat előbbi *ügynöki*, utóbbit *üzletszerzői szerződésnek* nevezte el. Az IRM-javaslat ezeket a szabályokat teljes terjedelemben törölte a kódex javaslatából,⁷ így a hatályba nem lépett, a Polgári törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény nem tartalmazta ezt a szerződéstípust.

A Ptk. 2010-ben újraindult kodifikációja nyomán azonban a mind a két típus bekerült a kódexbe. A Ptk. alapján akkor *tartós a közvetítői jogviszony*, ha a közvetítő a) több szerződés megkötésének közvetítésére; vagy b) egy szerződés megkötésének közvetítésére és a jogviszony fenntartására, illetve megújítására köteles.⁸ A tartós közvetítői szerződésnek ez a meghatározása tehát a 2/2005 PJE (a) pont szerinti tartós közvetítői szerződés), valamint a Poseidon-döntés (b) pont szerinti tartós közvetítői szerződés) megközelítését ültette át a Ptk.-ba.

4. A szerződéstípus szabályozási szintjei

A Ptk. a 6. könyv XLI. fejezetén belül az 1. pont alatt tartalmazza a közvetítői szerződés általános szabályait (Ptk. 6:288-6:292. §§). Itt található az az utaló szabály is, amely a szerződéstípust a megbízási szerződéshez köti, és a közvetítői szerződésekre – a XLI. fejezet eltérő rendelkezéseinek hiányában – a megbízási szerződésre vonatkozó szabályokat (Ptk. 6:272-280. §§)⁹ rendeli megfelelően alkalmazni. A XLI. fejezet 2. pontja alatt pedig a tartós közvetítői szerződés szabályait tartalmazza a törvény (Ptk. 6:293-301. §§).

Így tehát az *eseti közvetítői szerződésre* elsősorban az ún. általános szabályokat, másodlagosan pedig a megbízási szerződés szabályait, a *tartós közvetítői szerződésre* pedig elsősorban e szerződéstípus speciális szabályait (Ptk. és a jutalék tekintetében a Kormányrendelet), másodlagosan az általános szabályokat, harmadlagosan pedig a megbízási szerződés szabályait kell alkalmazni. Mindezen szabályokat pedig megelőzik az *ügylet jellege szerinti – akár szintén többszintű – speciális jogszabályok*.¹⁰

⁷ Ennek okairól részletesen lásd PAJOR-BYTOMSKI (2008) i. m. 23–29.

⁸ Ptk. 6:293. § (3) bek.

⁹ A megbízási szerződés fogalmát a 272. § tartalmazza. E fogalom-meghatározó rendelkezés alkalmazása értelemszerűen kizárt.

¹⁰ Pl. árutózsdei ügynök esetében a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény, utazásszervező és -közvetítő ügynök esetében az utazásszervező és -közvetítő tevékenységről szóló 213/1996.

5. Alakszerűség

Az irányelv nem írja elő a tagállamok számára, de megengedi, hogy a szerződést kötelezően írásba kell foglalni, ugyanakkor rendelkezik a közvetítő okmánykiadáshoz való jogáról. Az Ökütv. kötelező írásbeliséget írt elő, azonban elfelejtette átültetni az okmánykiadáshoz való jogot.¹¹ Az új Ptk. már nem ír elő kötelező írásbeliséget a közvetítői szerződésre, ugyanakkor az irányelvvel összhangban tartós közvetítői szerződés esetén biztosítja az okmánykiadás jogát.¹²

Ugyanakkor felívjuk a figyelmet, hogy a megbízási szerződésre vonatkozó szabály itt is irányadó: ha a közvetítői szerződés teljesítéséhez szerződéskötés vagy más jognyilatkozat tétele szükséges, a megbízás magában foglalja a megbízó képviselőre adott meghatalmazást is.¹³ Eseti közvetítői szerződésben – a szerződés eltérő rendelkezése hiányában – erre a közvetítő nem jogosult, azonban a tartós közvetítői szerződéseknél igen, illetve eseti közvetítői szerződés esetén is a felek megállapodhatnak ebben. A közvetítő képviselői joga kiterjed mindazon cselekmények elvégzésére és jognyilatkozatok megtételére, amelyek a megbízás teljesítésére érdekében szükségesek, a megbízás a meghatalmazást is magában foglalja.¹⁴ Ezekben az esetekben a megbízási szerződés kötelező alakszerűsége a meghatalmazásra irányadó szabályok szerint alakul. A meghatalmazáshoz pedig olyan alakszerűségek szükségesek, amelyeket jogszabály a meghatalmazás alapján kötendő szerződésre előír.¹⁵

Ebből fakadóan, ha a közvetítői szerződés nem pusztán szerződésközvetítésre, hanem szerződéskötésre vonatkozik, és a megkötendő szerződés a Ptk. alapján nem alakszerűtlen, akkor az arra vonatkozó alakszerűségi előírásoknak megfelelően kell megkötni a közvetítői szerződést is.

(XII.23.) Korm. rendelet (lásd továbbá: PAPP i. m. 122–123.) A pénzügyi szolgáltatást közvetítők közvetítői díjáról külön Kormányrendelet van (109/2010. (IV.9.) Korm. rendelet.

¹¹ Egyet értünk Pajor-Byomski Magdalena kritikájával a korábbi szabályozás tekintetében (lásd PAJOR-BYOMSKI Magdalena: Az önálló kereskedelmi képviselőkről szóló EK-irányelv és átültetése a magyar jogba. *Magyar Jog*, 2002/3. 145.).

¹² 6:293. § (4) Ha a szerződést írásba foglalták, az egyik fél kérelmére a másik fél köteles átadni a szerződés és annak módosításának másolatát; e rendelkezéstől való eltérés és e jogról való lemondás semmis.

¹³ Ptk. 6:274. §

¹⁴ Ptk. 6:17. §, 6:275. §

¹⁵ Ptk. 6:15. § (2) bek.

6. Az eseti közvetítői szerződés

A Ptk. az eseti közvetítői szerződés fogalmát egyértelműen tisztán megbízási jellegű jogviszonyként adja meg: közvetítői szerződés alapján a közvetítő megbízója és harmadik személy között *szerződés megkötésének elősegítésére irányuló tevékenység folytatására*, a megbízó díj fizetésére köteles. Ha a szerződés eltérően nem rendelkezik, a közvetítő a megbízója nevében az általa közvetített *szerződés megkötésére* és az annak alapján történő teljesítés elfogadására *nem jogosult*. A díj a szerződés megkötésének időpontjában válik esedékessé, és akkor is megilleti a közvetítőt, ha a szerződést a megbízó és a harmadik személy a közvetítői szerződés megszűnését követően kötik meg. Ez utóbbi rendelkezés látszólag ellentétben áll a szerződés fogalmával. A közvetítő kötelezettsége a szerződés megkötésének elősegítésére irányuló tevékenység folytatása, a megbízó kötelezettsége pedig a díj megfizetése. Nem írja elő a Ptk., hogy a közvetítőnek olyan tevékenységet kell folytatnia, aminek eredményeképpen szerződést kötnek a felek. A Ptk. ezen rendelkezése alapján a díjazás – látszólag – csak akkor járna a közvetítőnek, ha a közvetített szerződést megkötik. Álláspontunk szerint a szerződés tisztán megbízási jellegű definiálásból fakadóan a megbízási díj megfizetésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, azzal az eltéréssel, hogy a Ptk. 6:276. § (2) bekezdése első mondata helyére a Ptk. 6:291. § (1) bekezdése lép, és kiegészül a Ptk. 6:291. § (2) bekezdésével. Az ellenszolgáltatásra vonatkozó általános szabályok¹⁶ szintén belépnek ebben az esetben. A megbízási szerződés körében fontos érdemi változás: a megbízott (közvetítő) köteles a megbízás ellátásával rendszerint együtt járó költségek előlegezésére, amelyeket a szerződések általános szabályai szerint az ellenszolgáltatás már magában foglal. Így csak külön szerződéses kikötés alapján követelheti a megbízott (közvetítő) a megbízótól a szerződés teljesítése során indokoltan felmerült, de rendszerint együtt nem járó költségeket. Ennek megfelelően a szerződő feleknek a közvetítői szerződés megkötésekor körültekintően fel kell mérniük a szerződés teljesítésével várhatóan együtt járó költségeket, és azokat a díj megállapításánál a díjba bele kell kalkulálniuk.

A megbízó utasítási jogára vonatkozó szabályokat szintén megfelelően alkalmazni kell eseti közvetítői szerződések esetében.¹⁷

¹⁶ Ptk. 6:63. § (3), 6:133. §

¹⁷ Ptk. 6:273. §

Az általános tájékoztatási kötelezettséghez és a megbízottra vonatkozó tájékoztatási kötelezettségen¹⁸ túlmenően a közvetítő köteles a megbízót tájékoztatni, ha harmadik személy javára közvetítői tevékenységet végez.¹⁹

Az eseti közvetítői szerződés felmondására²⁰ és a szerződés megszűnése kori elszámolásra²¹ a megbízási szerződés szabályait kell alkalmazni.

7. Törvényes zálogjog

A közvetítői szerződésnek a megbízási szerződéshez való kapcsolása következtében a közvetítőt a közvetítői díj és a költségek biztosítására (kézi) zálogjog illeti meg a megbízónak azokon a(z ingó) vagyontárgyain, amelyek a megbízás következtében kerültek birtokába.²²

8. Jutalék? Közjogi vs. magánjogi, tisztán magánjogi vs. nem kellően absztrakt magánjogi szabályok

A Vékás professzor által szerkesztett kommentár szerint a Ptk. csak az irányelv tisztán magánjogi jellegű normáit ülteti át, a nem kellően absztrakt magánjogi normákat és közjogi jellegű szabályokat egyaránt a Ptk.-n kívül helyezik el.²³ A Ptk. csak a szerződés díjazására vonatkozó szabályainak elvi éléről, vagyis a szerződés visszerhességéről és a díj esedékességéről rendelkezik, a további részletszabályokat a Kormányrendeletre hagyja. Álláspontunk szerint ez a megoldás erőteljesen vitatható.²⁴ Egyrészt a fenti érvelést nem tudjuk elfogadni, mert a jutalékra vonatkozó szabályok közjogi szabályoknak semmiképpen nem tekinthetők, és például a kódexbe bekerült, a Ptk. 6:104. § -ban felsorolt fogyasztói szerződésekben tisztességtelennek minősülő kikötésekhez képest az kereskedelmi ügynöki irányelv jutalékra vonatkozó szabályai kifejezetten absztraktnak

¹⁸ Ptk. 6:275. §

¹⁹ Ptk. 6:290. §

²⁰ Ptk. 6:278. §

²¹ Ptk. 6:279. §

²² Ptk. 6:277. §, 6:292. § – Tekintettel arra, hogy a törvényes zálogjogra vonatkozó szabály diszpozitív, azt a felek a szerződésben kizárhatják.

²³ GÁRDOS Péter: A közvetítői szerződés. In: VÉKÁS Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Budapest, Complex, 2013. 777–778.

²⁴ GÁRDOS i. m. 778.

tekinthetők. Másrészt a közvetítői szerződés speciális tárgyainak megfelelő külön jogszabályok is alkalmazandók, ráadásul adott esetben ugyanarra a tárgyra vonatkozóan van törvényi és kormányrendeleti szintű szabályozás is.²⁵ A Ptk.-n belüli többszintű szabályozás mellé egy, dogmatikailag a Ptk.-beli szabályozás szerves részét képező szabályanyagot külön tartalmazó kormányrendelet csak tovább bonyolítja a szerződéstípus gyakorlatát.

9. Kiegyenlítés vs. kártalanítás

Az ÖkÜtv. kiegyenlítésre vonatkozó szabályait a Ptk. – az irányelv hivatalos magyar fordításával összhangban – kártalanítás elnevezés alatt veszi át. Álláspontunk szerint az ÖkÜtv. általi fogalomhasználat átvétele célszerűbb és a magyar dogmatikai hagyományokba jobban illeszkedő lett volna. A kártalanítás a magyar jogi dogmatikában mindig is a jogszerűen okozott károk megtérítését jelentette. A közvetítői szerződés megszűnésénél pedig csak nagyon erőltetetten, tiszta dogmatikai alapok nélkül beszélhetnénk jogszerűen okozott kárról. A kiegyenlítés szó sokkal jobban kifejezi a rendelkezés célját: a szerződő felek értékegysúlyának fenntartását és a visszterhesség biztosítását. Tekintettel arra, hogy a közvetítő a szerződés szerinti szolgáltatását teljes egészében kifejtette, ennek eredménye azonban – részben – a szerződés megszűnését követően realizálódik a megbízó oldalán, a felek között a szünalligma jelentősen megbomolhat, a kiegyenlítés (kártalanítás) szabályai pedig ezt a nem feltétlenül károkozással járó egyensúlymegbomlást igyekeznek *kiegyenlíteni*.

10. A kiegyenlítés esedékessé válása

A kiegyenlítés esedékessé válása kapcsán nem pontos, és komoly vitákra lehetőséget adó a Ptk. megfogalmazása. Az ÖkÜtv. az irányelv szóhasználatával egyezően egyértelműen akként rendelkezett, hogy a kiegyenlítés iránti igényt a kereskedelmi ügynöki szerződés megszűnését követő egy éven belül közölni kellett a megbízóval. E határidő elmulasztása jogvesztéssel járt.²⁶ A Ptk. sajnos nem határozza meg egyértelműen, hogy az egyéves határidőt honnan kell számítani: A kártalanítási igény egyéves jogvesztő határidőn belül érvényesíthető.

²⁵ Lásd: pénzügyi szolgáltatást közvetítők.

²⁶ ÖkÜtv. 18. § (6) bek.

Álláspontunk szerint a kártalanítás törvényi fogalma, feltételei alapján [„a közvetítői szerződés megszűnése esetén a közvetítőnek a megbízótól kártalanítás jár, ha...”] a helyes értelmezés a szerződés megszűnésétől számított egy éves jogvesztő határidőt jelenti. Azonban tekintettel arra, hogy a törvényt szöveg nem határozza meg szövegszerűen a jogvesztő határidő kezdőidőpontját, felmerülhet annak lehetősége, hogy a közvetítő új ügyfeleket szerez a megbízónak, az így kiépített üzleti kapcsolatokból azonban a jelentős előny csak a szerződés megszűnését követő egy év után jelentkezik a megbízó oldalán, a közvetítő egy perben megpróbálhat arra hivatkozni, hogy a jogvesztő határidő a jelentős üzleti előny realizálódásának, a nagyobb volumenű szerződések megkötésétől számítandó. Ha azonban az eljáró bíróság az irányelvkomform értelmezés doktrínáját választja, akkor egy efféle hivatkozást könnyen el lehet hárítani. Mégis, álláspontunk szerint határidőre vonatkozó rendelkezés a határidő kezdetének pontos megjelölése nélkül sosem szerencsés – és nem is igényes – kodifikatori, illetve jogalkotói megoldás.

11. Kiegyenlítés/kártalanítás kizártsága

Módosultak a kártalanítás kizártságára vonatkozó szabályok. Az Öküt.v. az irányelvvel összhangban kizárta a kereskedelmi ügynök kártalanításhoz való jogosultságát, ha a megbízó a szerződést a kereskedelmi ügynök súlyos szerződésszegése miatt mondta fel azonnali hatállyal. A Vékás professzor által szerkesztett kommentár szerint, a Ptk. azért nem vette át az irányelv ezen rendelkezését, mert sem a közvetítői szerződés, sem a megbízási szerződés körében nem tartalmaz a törvény rendkívüli felmondást, így ez az esetkör sosem került volna alkalmazásra.²⁷ Ezzel a megközelítéssel egyáltalán nem tudunk egyetérteni. A Ptk. a szerződések általános szabályai között elállási, illetve azonnali hatályú (rendkívüli) felmondási jogot biztosít a jogosult számára, ha a kötelezett szerződésszegése következtében a jogosultnak a teljesítéshez fűződő joga érdeke megszűnt, így a szabály igenis alkalmazható lenne.

A Ptk. klauzikálisan kógens szabálya alapján semmis a feleknek a szerződés megszűnése előtt kötött olyan megállapodása, amely a közvetítő kártalanítására vonatkozó rendelkezésektől a közvetítő hátrányára eltér.²⁸ Erre tekintettel, az irányelvvel összhangban, a szerződésbe foglalva nem lehet kizárni a közvetítő

²⁷ GÁRDOS i. m. 785.

²⁸ Ptk. 6:300. §

kártalanítási jogát, annak szerződésszegése miatti rendkívüli felmondásra hivatkozva. Ebben a tekintetben tehát nem irányelvkomform a kártalanítás kizártságára vonatkozó Ptk.-beli szabályozás. Álláspontunk szerint a megbízó esetlegesen arra hivatkozva tagadhatná meg a kártalanítást, hogy az nem felel meg a kártalanítás feltételeinek, különösen a 'méltányos' fordulatra, tekintettel arra, hogy a közvetítő rendkívüli felmondást megalapozó szerződésszegése esetén a kártalanítás-fizetési kötelezettség méltánytalan lenne. Ugyanakkor tekintettel arra, hogy az irányelv is tartalmazza a méltányos fordulatot, és külön kiemeli a fenti esetkörben a kártalanítás kizártságát, így mindenképpen szükségesnek találjuk az esetkör Ptk.-ba emelését, megszüntetve ezzel a nem irányelvkomform szabályozást.

Hozzátesszük, hogy az Európai Bíróság joggyakorlata még ezen az esetkörön is túlment: az irányelv ezen rendelkezését akkor is alkalmazhatónak találja, ha a megbízó az ügynöki szerződés megszűnését követően állapítja meg, hogy a szerződés hatálya idején olyan kötelezettségszegés történt, amely indokolhatja a szerződés azonnali hatályú megszüntetését, de nem ez volt a megszüntetés oka, mivel a megbízó erről csak a szerződés megszűnését követően szerzett tudomást.²⁹ Ennek fényében még inkább komoly kodifikátori, illetve jogalkotói hibának tartjuk az irányelv vonatkozó pontjának figyelmen kívül hagyását és át nem ültetését.

A fenti hibás kodifikációs döntés következtében kérdéses, hogy mekkora sikerrel lehet az irányelv közvetett hatályára hivatkozni egy peres eljárás során.

12. Átmeneti szabályok

A Ptké. alapján a Ptk. hatálybalépésekor – és az ÖkÜtv. hatályon kívül helyezéséskor – fennálló kötelmekkel, jelen esetben (tartós) önálló kereskedelmi ügynöki szerződésekkel, illetve eseti ügynöki szerződésekkel kapcsolatos, a Ptk. hatálybalépését követően keletkezett tényekre, megtett jognyilatkozatokra – ideértve az e tények, illetve jognyilatkozatok által keletkeztetett újabb kötelmeket is – a Ptk. hatálybalépése előtt hatályos jogszabályok rendelkezéseit kell alkalmazni.³⁰ A fenti szabály alapján álláspontunk szerint a tartós vagy eseti ügynöki szerződés alapján kötött szerződések a 2014. március 15. előtt hatályos jogszabályok hatálya alá tartoznak. Így könnyen előfordulhat, hogy egy hosszú távú tartós ügynöki

²⁹ C-203/09.

³⁰ Ptké. 50. § (1) bek.

szerződés alapján fennálló jogviszonyban a Ptk. hatályba lépését követő 5-10 év múlva kötött szerződésekre is a régi Ptk. szabályait kell alkalmazni. Erre tekintettel álláspontunk szerint az ügynökkel szerződést kötő harmadik személyt tájékoztatni kell arról, hogy a megkötendő szerződés a régi Ptk. hatálya alá tartozik.

Ugyanakkor a Ptké. alapján a felek megállapodhatnak abban, hogy a Ptk. hatálybalépése előtt kötött szerződésüket teljes egészében az új Ptk. hatálya alá helyezik.³¹ A kártalanítás kizártságára vonatkozó elhibázott szabályozás miatt a megbízónak nem érdeke a korábban megkötött kereskedelmi ügynöki szerződést az új Ptk. hatálya alá helyezni, tekintettel arra, hogy az új szabályozás alapján az ügynök szerződésszegése miatti szerződésmegszűnés esetében is kártalanítást kell fizetnie.

A diszpozitivitásra tekintettel, lehetségesnek tartjuk azt a megoldást, hogy az ügynök és megbízó jogviszonya a régi szabályok hatálya alatt marad, míg az ügynök (a megbízó nevében és javára) és a harmadik személy a megkötendő egyedi szerződésekre az új Ptk. rendelkezéseit kötik ki.

13. Konklúzió

Helyesnek tartjuk a szerződéstípus Ptk.-ba emelését, valamint az eseti és tartós közvetítői szerződés gyakorlatnak és a nyugat-európai mintáknak megfelelő differenciálását. Helyesnek tartjuk a szerződéstípus kódexbeli elhelyezését, megbízási szerződéshez kötését, ugyanakkor helytelennek tartjuk, hogy a bizományos jellegű közvetítői szerződés nem került be a kódex szabályai közé. Álláspontunk szerint a kodifikátorok – *hasonlóan a többi, korábban atipikus szerződés Ptk.-beli szabályanyagához* – számos komoly hibát vétettek a szerződéstípus törvényi szabályainak megalkotása és a szabályozási szintek kezelése során. A tanulmányban felvázolt anomáliákat a Ptk. egyre inkább sürgető, első átfogó felülvizsgálata során a fent kifejtettekkel összhangban mindenképpen korrekcióra szorulónak tartjuk.

³¹ Ptké. 50. § (2) bek.